Talupoegast Tammsaare' romaanis „Tõde ja õigus".

Karl Laane.
V. Õ. S. VI klass.
11. IV–30.

Harilaane,
VI klass.
11. IV -30.

V? Õpetaja märkus. Pärast võime n.a. Võiks vast eraldiseisvat lõiku. mõtte muutuse. I.

Tähelepanekst Tammsaare' romaanis
„Tõde ja õigus" I.

Kui ma lugesin Tammsaare' romaani „Tõde ja õigus" I, siis tähtsigi tundus palju ses romaanis ammututtavana, nagu poleks see kõik sündinud mitte Vargamäel, vaid oma isatalus. Isegi mujal tundusid nagu ammunäitusina, tuttavaina, otsekui poleks näiteks Andres keegi muu kui oma isa ja Pearu — naabrimees, kes korra robiteina meie ruumisse ilmus, et sellega „end teostada". Nii tuttavaina ja läbielatuina näivad need

K 3062

„libid mehed" säält Vargamäelt, et mõlen nende pulmi, et neid ei või ega saagi siduda teatava kohaga, ainuüksi Vargamäega, vaid neis on palju üldinimlikku, vähemalt üldist mere rogu talupojaskonnale. Nad on keskmisi või tüüpi võigist Aalupoegist, kes asuvad maad harima — loodust võitma; nad on keskmisi inimesist, kes võitlevad — oma tõe ja õiguse nimel.

Kui Andres Paas asus oma mõte kohta — Vargamäele, siis ta läheneb nagu mõrsja-majale. ... Maa oli tema mõrsjaks, millega ta laulatus ja millega koos ta kasvas tihedate sidemetega, nagu suur osa mere talupoegist.

Neid loomingu seisukohalisi mõtteid ja kavatsusi, mida tundis Vargamäe noor

peremees, võib ainult see tunda ja mõista, kes vordki on seisnud pärast päevatööd põllu ääres ja vaadanud tehtud tööd, mida näinud veelgi rohkem tegemata; kes vorduki seisnud soo serval, kavatsusega — seda kuivatada ja paremaks maaks muuta.

Need on ühe osa, suure osa meie talupoegi muremad maast.

Neid tundis ja kavatses ka Andres. Ent mitte väike ülesandeid ja töid ei toonud Vargamäe talle vastu. Juba saabudes — põlgjalut sooteed Vargamäele, tundis Andres, et mitte kerge pole Vargamäel. Veel oli ka pühapäevariideis, mis juba soo end tunda andis, ning peagi pärastpoole valitsid kivid põllul, nagu oaharuned jõuraalt talle otsa.

Aga Andres, nagu paljud noored talupojad, kes andumusega asuvad oma isade maalapiressele, ei hirmunud sellest. See pärast

K 3062

Ta oli tulnudki Vargamäele, selle valinud teiste, paremate talude seast, et siin palju oli teha, palju — luua.

Ta oli kord rääkinud rääkinud rääkinud

ves lähevad teostama end looduses, mida ülistlasi ka oma „maabrimeeste" ees.

Pearu, tema naaber, on rzeloomult negatiivne kuju, ves nagu ei eksisteerivkski romaanis iseseisvana, vaid otsemi selleks, et Andrese võitlustele ja kujunemisele anda õiget tagasiina ja värvinugut, kontrasti mõttes.

Tema endateostamine on oma võimu maksimapanemises, et pääseda üle teistest,

Sääl, kus Andres oma õigust tahab teostada õiguse nimel, Pearu aga ei vali oma „maabrimehe" suhtes ülalse abinõusid. Temalt õpib/pikapeale Andreski. Kaks võtva on vastamisi, nagu rand ranaga, ikka oma tõe ja õiguse nimel, või ainult võimase nimel. Nii et võtsnik, nende vehkleinisi päält vaades lihtsalt süüdistada põrandale ja lamus + „Litsid mehed need Vargamäe omad!" ülistlasi + „vaat mehed". —

K 3062

Vende vahel aga elab volmas — Saama-
-Madis — pops, ves sõõb vord üle, vord teise
peremehe laualt, ja sellisena õppind elu soo-
tuses teisena nägema.

Tema — Aitosooti — pilgu läbi näivad
võiv need ärplemised ja näälleminsed tühis-
tena. Tema teab ju, et võitlemine loodusega
näitab inimest, et tõde ja õigus ei või
ükskes sihile — õnnele.

Ja tal oliva õigus. Tõde ja õigus ei
viimd sihile.

Saakaelu võita polnud tegelikult nii
lihtne, nui unelmais. Kivid vaatasid pä-
rastki hiinutavalt põldudelt ja nõudsid
oma osa. Tee Vargamäele jäi endiselt
põlvjätmes, nii nagu aastategi eest. Arnulf
Pearu nüürikene heldimus Kõõda matuse

puhul oli seda rohkendamud.

Kuid loodusele vaenuvõõra leitja ja tõe otsijä – Andres – jäi viimaseigsens, ning kangekäeliseks. Aastate rähklemised väsitasid. Elu rutus endatevastamisele ja tõe ning õiguse otsimisele. – Ent inimene ise jäi varju, jäi varju see, mis on õige sihk — inimarmastus.

Kas ei tõestanud seda sõpraatse ja kannatlikkuse Krõõda vaene surm, mille põhjustas ju mehe hoolimatus ning mittemõistmine. Näeme seda ka hiljem, kui Andres oma tütre majast minema viivitas, et ta armas Pearu – tema vihamehe – pojasse. Näeme seda igal sammul nujalgi, et läbi kannatuse õigusotsingu ei näälutud sõudagat.

Alles siis, kui kõiges ollavse pettunud, jõuravse selle. Nii ka viimane Andres, kui asjata

otsitud oma õnne tões ja õiguses, mis võitles loo-
dusegagi tooma pettumusi, ta jõnab õigele
teele — hindama inimese parimat — austa-
armastust. +

L.V. Rahuldab. Paigutab pealeskandes
Palju, õnnistusrohkeid sõnavõrgu.

R.R.

K 3062

Karlaane.

Meie aeg ja kiiruka.

22. I 30.

22. I 30.

Meie aeg ja kiirus.

Paljud suurstindmused on inimmassidest üle
võinud: sõjad, mingi kroonide langemised, ja lõdvus
seal see, mida nimetatakse kiireks kultuuriarenguks.
(Eesti meie rahval on kiirustele aga jõuesse olnud
keha küsida saamne). On muutund kiirkiireste aegade
vääte nii tundmatuks meie elu üldine pale. Tänapäeva inimene on väsind ja lõtvund ses pöörituses
vas veeriles; ka mõtteland ei käi väga võrgete siinmägede järele, nagu vast ilmaval romantika ajal;
ta on omvel määral koosnend, koomastund oma
kiiges, kiigi kannab väliseid kultuuritunnismärke.
Tänapäeva kunsid reeskendunud päämiselt materiaalse elu korraldamisele, mina ju tänapäeva tavalise inimese
päämureks on elatumine; ses aga sellest üle on, see
soob enda täis, ei mõmuleda.

Nüüpäänd massse väha aega ja na tahtmist
mingi võrgema, vaimse järele. Ei võimu küll öelda,
nagu ei loetaks, nagu ei trükitaks. Ikuid just

K 3062

sün määme aja tõelist palk, mis vaadata – müda loetasse. Kirjandusest selistatasse enim seda osa (nn. „palma"), mis võditab teatavat mõrvi, või on aja väärtuse mõõtmise tõusi-kõikuse vodanõmule. Seda aja jooni kabadest produtseeri-kassegi suurenõsa mõõe lugemõsvara teatava äriartiklina.

Kõigest nimust vähem loetasse lüürikat. Näib olevat kangelasteona poeedi loomus, mis kavalisesti jääb tolmuna naaanatukamplusõsse, ilma, et leiaks ostjat. Küsimärgiga – mõtte sün?

Võidaks ette heita, et on sündi see lüürika õse: ei vasta ajanõudeid, pole eluline aga küllalt võrgeväärtuslik. Aga sellel näitel sünni sellist alust, nagu ette heitjad kavalisesti omistavad. Jah tõsi, ka lüürika põhjal, nagu mujalgi, võimaldasse enam võlkaid + mis valdnaseid kerü, mida see ju ei vähenda sünni mõõtmise lihtsi väärtusi, vähemalt võrreldes läänemaa aegade saavutustega samal alal.

On palju verd ja täienemist hulmud tänapäeva lüürikasse. Sõnu on avardunud aineala, täienemud. Kui varemkaudi vaid tüüpsusene hulmud motiivel – samaast ja platoonilisest armastusest, siis tänapäev võib lihtes näha enam sügavamaid eluhmud-

mussi, ka siis, mis kauldavs/ samuk teemal; helgus ja muusika, mis kajastub müüdislikules, kunstilises loomulikkuses (ega ole tehtud, nagu varem); on haaratud kunstilisemad filosoofiamaad ning sotsiaalse elu nähted, ja isegi aegaraeloomustav masinate ähmimine näib kajastuvat tänapäeva kunstis. Kuid mitte ükskõik seda, mis iseloomustab aja paremat, vaid kajastub igavesse tõtlõdesidki, ühtlühtige olatüpiseid väärtusi. On täienemud ja enam kunstipärastemud kunst vormist, ning nüüd, ajaga samm pidades, muutudes elavamaks ja vähemaks. Keele arenedes on seegi saanud paindumaks ja ilusamaks, olles seega täitsaks plussiks meie aja kunstile.

Kui aga heidelause ette vormi ja reelt, mis olevat vana/uuema vormiga harjunule raskesti mõistetav, siis on ju selles küll tõsi, et areng siin on olnud kiirem, kui seda on suutnud saasa teha tavalise inimene. Kuid see areng oli ju oluti tarvilik. Ja et kunstiline mõistmine eriti, enam kui prosaatiline kujutamine, nõuab arenenud kunstimeelt ja vormitunnet, siis selle kohta selgega ka, miks see ala on jäänud vaid kitsaimate harrastada ja valdda. See aga ei õigusta kunstiliku alahindamist, sest tal on ühiskl oma suur ülesanne.

Ve

+ +

| Järjekordset, kui mu väga tabati kõhutada!

+

li

Alus püüdsin pikka luiska mere ajal üldisse ilmingusse ja olevorda, millesse see sooduslab luulirikat, mis võrgemaa väljanduslemistikist vormi. Sääl võis leida, et tähtpäevaval on mõnevõrra teatava määral laugemad, mõnene ka labastunud. Kas ei leidunud siin ühtki teed, mis viiks taas ilmavaimu peenendusmõtte, mõngi võrgema ja õilsama kindamõtte, mis tõstaks ilmest tõesti võrgemale loomast; et õpetaks kindama püüdvamat, igavesti muutmatut, mis juhib elu.

Tema, et kunst, tõsivõetavalt kunst, suudab seda. Ei võta vaid olla ilmekunge, mis jääks vaimsesse, ühegi parema soovi või sundmuse ärkamata, muidu kas või hääd muusikat, või näha kas või ilusat pildigi. Samuti võib mõnda luulegi ilmekunge, eriti veel seepärast, et siin on võrgemad elamused ja mõtted vormeitehte tundepiltidena väljendatud. Ja nii vaadeldes tähtpäeva luulirikat, leidsime siingi nii ja nõlgi tähtsikumaid, siis võib vaenduda, et luulirika suudab palju mõnda labastatud ilmekunge peenendamiseks.

Ainult — enam viipandusliikuv vaimukuri ja vormitunnet! Peavs vastavatama elavat luuri tõsivõetavat kunsti, seega ka väärtuslikuma luule

EESTI PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUUSEUM
FOND K 3062

vastu; kuuri ja mõistmist, seejuures piiratud kõlvatuskirjanduse levitusvõimalusi.

Eut see missioon on suur, väga suur, mil et rasske oleks selle teostamisteid määdata. Kuid tõsi on, et seos vajatavse palju aega, mil mere vaśind" ja hülgind tuumene tunneb vältimatut "vajadust väärtuslikuma kingetoidu järele, aga lepi vaid lääge kõnnuskirjanduse „kapsaleenega."

Eel seda peab väima aga suur vastutus-tõõ, sest mõtlen — tee sinna maale võib läbi voolitoa. Eut seniks on aega veel palju! Kommunismile võitka ning õhtune läämarduda...

Kr. 10. II 30.
Rahuldav tärestr. Peaosa — küünka reform - peaskoudne.
Kaekiri vaevalt-loetav!

RR.